

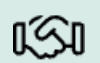
De WAT en het WAAROM van service-learning

"Service-learning in hoger onderwijs is een ervaringsgerichte onderwijsmethode waarbij studenten zich engageren in dienst van de samenleving, kritisch reflecteren op deze ervaring en er persoonlijk, sociaal en academisch uit leren. De activiteiten richten zich op humane, sociale en ecologische noden vanuit het perspectief van sociale rechtvaardigheid en duurzame ontwikkeling, en zijn erop gericht het leren in hoger onderwijs te verrijken, de burgerlijke verantwoordelijkheid te bevorderen en gemeenschappen en de samenleving te versterken. Service-learning wordt altijd erkend met studiepunten (ECTS)."

[European Association of Service-Learning in Higher Education, 2019](#)

Wat is service-learning?

Engageren

Maatschappelijke dienstverlening waarbij studenten samenwerken mét partners, niet vóór hen.

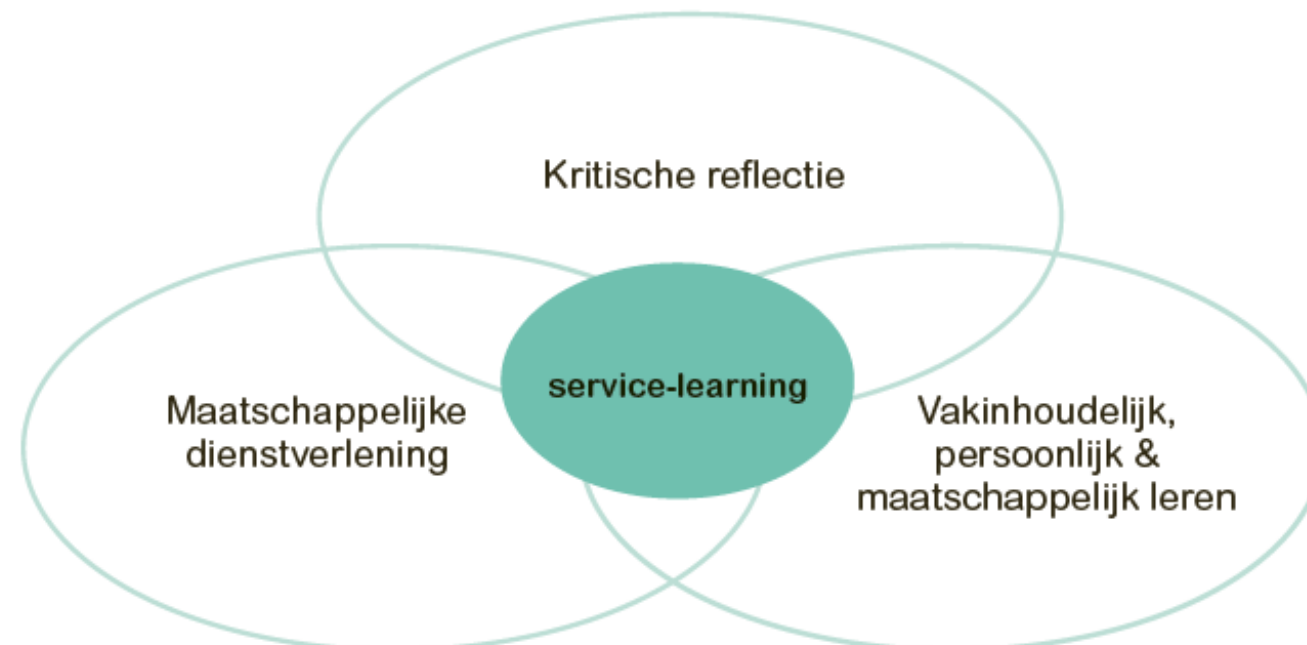
Leren

Vakinhoudelijk, persoonlijk en sociaal-maatschappelijk leren door praktijkervaring.

Reflecteren

Kritisch nadenken over de ervaring om tot dieper leren te komen.

Engageren: maatschappelijke dienstverlening

Horizontale solidariteit & reciprociteit:
alle partners brengen expertise binnen & leren van elkaar

Vertrekkend vanuit reële noden in de samenleving,
geformuleerd in co-creatie met maatschappelijke partners

Geïntegreerd in de opleiding,
met een concrete verbinding tussen theorie & praktijk

Leren: drie domeinen

Persoonlijk

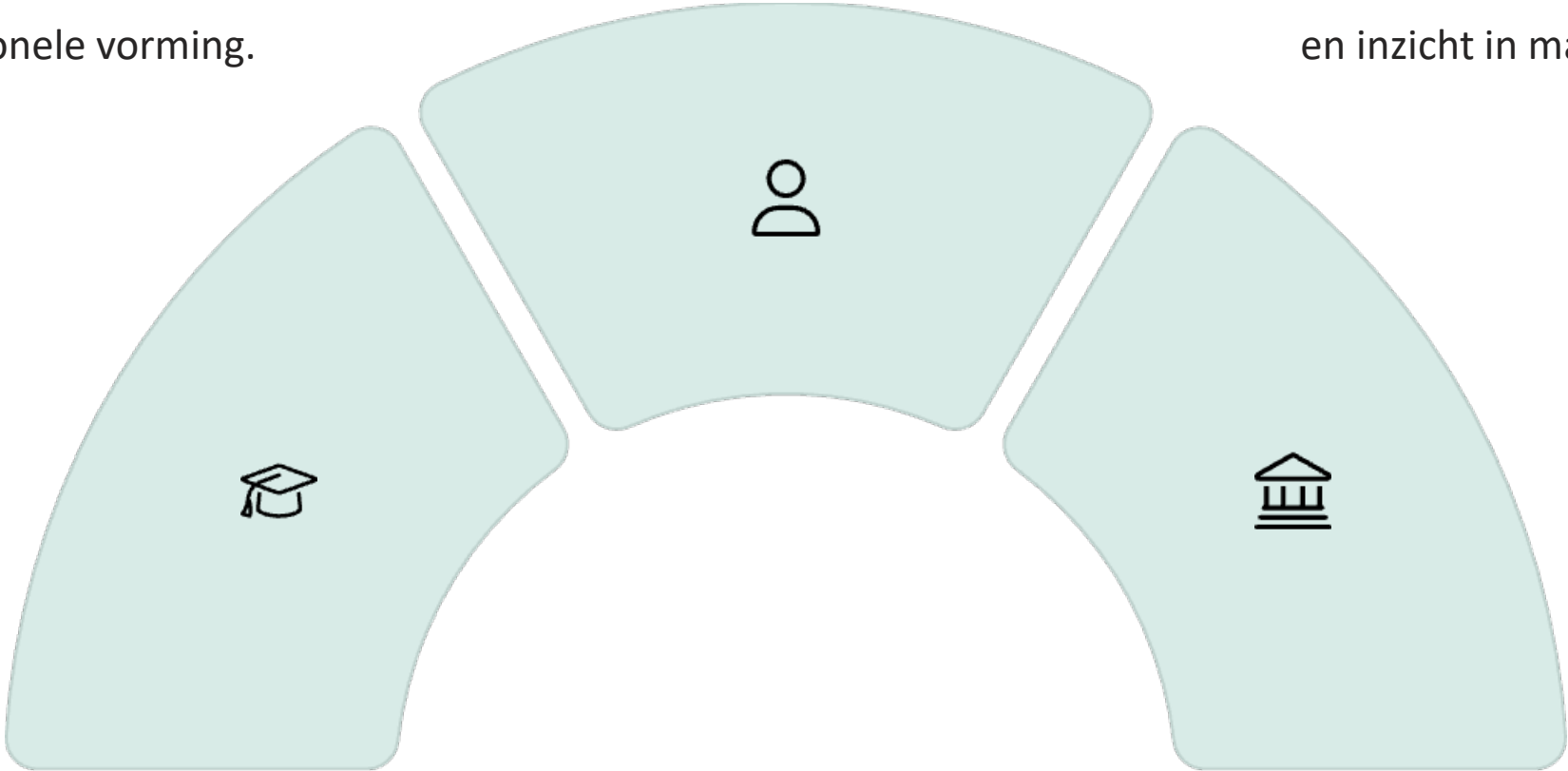
Vakinhoudelijk & professioneel professioneel

Koppeling van praktijkervaring aan
leerinhouden en professionele vorming.
vorming.

Integrale persoonsvorming: hoofd, handen
handen én hart komen aan bod.

Sociaal-maatschappelijk

Ontwikkeling van kritisch burgerschap en
en inzicht in maatschappelijke structuren.
structuren.

Reflecteren: engagement koppelen aan het leren

Doorlopend

Continu reflecteren voor, tijdens en na de praktijkervaring.

Verbindend

Koppeling van praktijkervaring aan vakinhoud en leerdoelen.

Uitdagend

Kritisch nadenken vanuit verschillende perspectieven.

Context-specifiek

Aangepast aan de specificiteit van het service-learning traject.

Meerwaarde voor studenten

De samenleving als klaslokaal klaslokaal

Leren van en in de maatschappij, met met authentieke complexe problemen. problemen.

21ste-eeuwse vaardigheden vaardigheden

Ontwikkeling van communicatie, samenwerking en kritisch denken.

Integrale vorming

Aandacht voor persoonlijk en interpersoonlijk leren naast vakinhoud. vakinhoud.

Meerwaarde voor docenten en partners

Netwerk uitbouwen

Duurzame samenwerking met maatschappelijke organisaties.

Relevante leerstof

Vakgebied levendig maken door koppeling aan actuele uitdagingen.

Wederzijdse meerwaarde

Toegang tot kennis en expertise voor alle betrokken partners.

Balans tussen service en learning

Service-Learning bestaat uit twee evenwaardige componenten die in balans moeten zijn voor een optimaal resultaat.

Maatschappelijk engagement (Service)

De maatschappelijke component vormt 50% van het Service-Learning model. Hierbij staat de dienstverlening aan de gemeenschap centraal.

Leerproces (Learning)

Het academische leerproces vormt de andere 50% van het model. Deze component zorgt voor de koppeling met de onderwijsdoelen.

Evenwicht is essentieel

Wanneer beide componenten in balans zijn, versterken ze elkaar en ontstaat er een betekenisvolle leerervaring voor alle betrokkenen.

Internationale wortels

Latijns-Amerika

Wortels in studentenprotesten van 1918. Focus op solidariteitsacties en sociale rechtvaardigheid.

1

2

Noord-Amerika

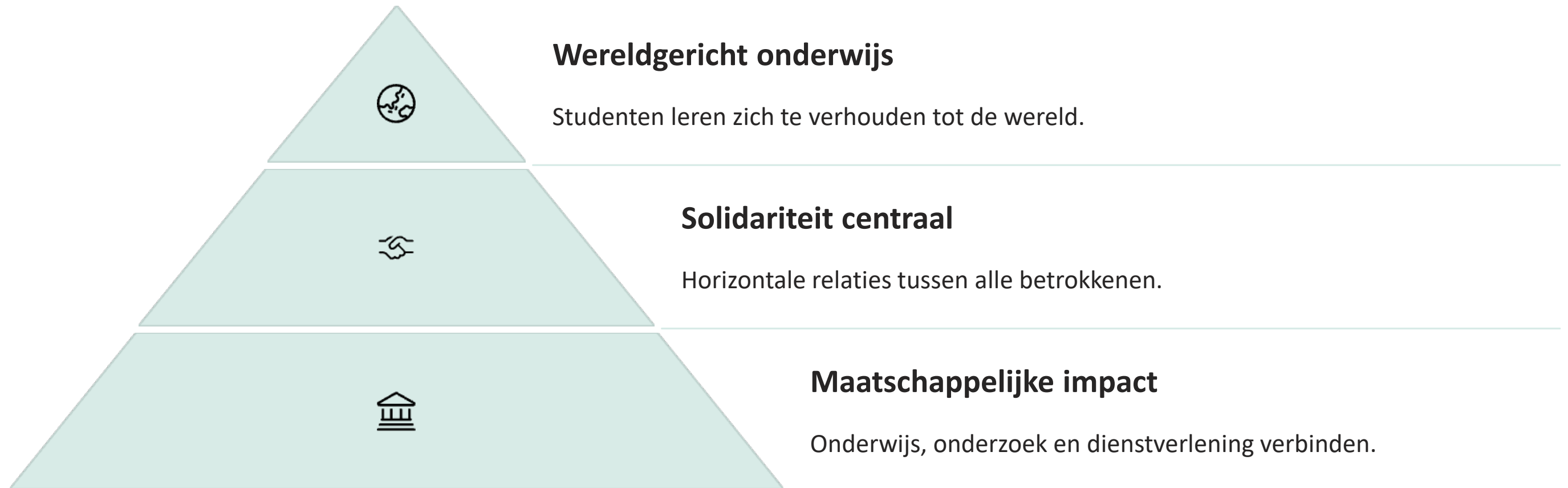
Ontstaan in jaren '60. Verbonden met burgerschap en democratie.

Europa

Sinds 2010 groeiende beweging. In 2019 oprichting van EASLHE.
EASLHE.

3

Waardevol en waarden-vol onderwijs

Ontwikkel je service-learning learning vak

Service-learning is een bijzondere vorm van authentiek leren. Het biedt levensechte ervaringen en dompelt studenten onder in een vaak minder bekende, bekende, uitdagende realiteit.

In dit overzicht ontdek je hoe je een service-learning vak kunt ontwerpen, door stil ontwerpen, door stil te staan bij vijf fasen nodig voor het ontwikkelen van een van een kwaliteitsvol service-learning vak.

Service-learning als cyclisch proces

Motivatie
Bepaal je 'big why' - jouw persoonlijke
motivatie als docent

Afsluiter
Vier successen en evalueer het proces

Probleemstelling

Verken samen de noden in de samenleving

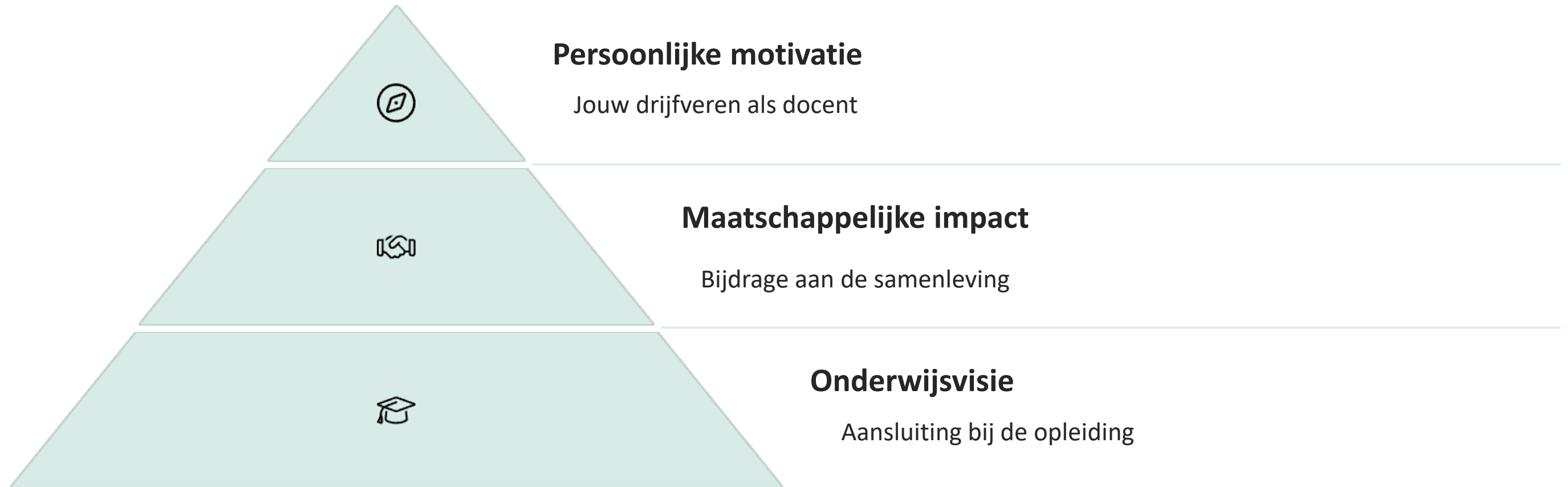
Ontwerp

Plan je vak met de juiste balans tussen
ondersteunen en uitdagen

Uitvoering

Studenten nemen een engagement op in
op in de praktijk

Je 'big why' bepalen

Je 'big why' formuleert het antwoord op de vraag: Waarom organiseer ik service-learning in mijn vak?

Het expliciet maken van deze motivatie helpt jou als docent én is cruciaal voor studenten en partners.

Doelen formuleren

Leerdoelen

Kennis, vaardigheden en attitudes die studenten moeten verwerven, afgestemd op de leerresultaten van de opleiding.

Vormingsdoelen

Bredere doelen gericht op attitudes en waarden, met een inspanningsverplichting in plaats van resultaatsverplichting.

Service-doelen

Hoe studenten kunnen tegemoetkomen aan de doelen van de partner, en hier tegelijk uit leren.

Service-learning beoogt duurzame verandering op vakinhoudelijk, persoonlijk en sociaal-maatschappelijk vlak. Deze drie domeinen van leren zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden.

Ruimte laten voor verrassingsleren

Service-learning is een bron van onverwachte leerkansen. Toevallige activiteiten, interacties en interacties en ervaringen bieden kansen op informeel leren. Het is daarom een onderwijsvorm onderwijsvorm waarbij niet alles op voorhand in steen gebeiteld mag en kan zijn.

Ontwerp en voorbereiding

Afstemming

Zorg voor afstemming tussen leerdoelen, activiteiten en evaluatie

Werkvormen

Kies werkvormen die kritische reflectie, analyse en discussie stimuleren

Begeleiding

Vind de juiste balans tussen ondersteunen en uitdagen

De leer- en vormingsdoelen van je vak vormen het vertrekpunt voor de verdere vormgeving, voor de keuze van je onderwijs- en leeractiviteiten en voor de evaluatie.

Randvoorwaarden

Aansluiting bij opleidingsvisie

Zorg voor inbedding in de missie en visie van de opleiding en instelling.

Groepsgrootte

Houd rekening met de draagkracht van docenten en partners.

Timing en periode

Stem de kalender af op die van partners en studenten.

Studiepunten

Verdeel de studiebelasting eerlijk over engagement, leren en leren en reflecteren.

Projectuitvoering

Directe service-learning

De student werkt rechtstreeks samen met mensen in de samenleving, meestal maatschappelijk kwetsbare groepen of lokale of lokale gemeenschappen met een concrete nood.

Voorbeeld: studenten stedenbouw werken samen met buurtbewoners aan een plan of advies.

Indirecte service-learning

De student verleent een dienst via een maatschappelijke organisatie, zonder rechtstreeks in contact te komen met de doelgroep.

Voorbeeld: studenten ontwikkelen een evaluatieonderzoek voor een voor een sociaalwerkorganisatie.

Afsluiten, vieren en evalueren

Vieren

Organiseer een feestelijke afsluiter met alle alle betrokkenen om ervaringen te delen en delen en successen te vieren.

Presenteren

Geef studenten de kans om resultaten te tonen en erkenning te krijgen voor hun werk.

Evalueren

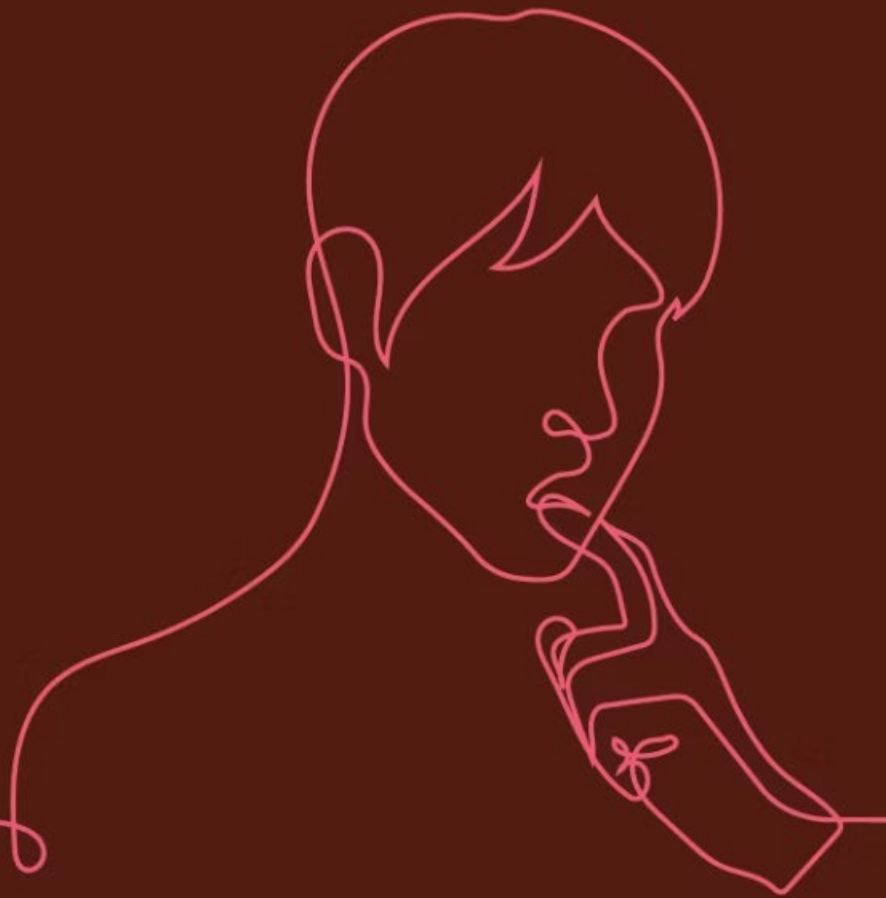
Blik terug op wat goed ging en wat beter kon, met input van alle betrokkenen.

Service-learning is een continue praktijk van uitproberen, stilstaan, reflecteren en bijsturen. Neem hierbij de stem van alle betrokkenen mee!

Reflectie in service-learning

Reflectie vormt de brug tussen 'service' en 'learning'. Het is de manier om te leren om te leren uit praktijkervaringen.

In dit hoofdstuk verkennen we het belang van reflectie in service-learning en hoe je dit kwaliteitsvol kunt vormgeven.

Waarom is reflectie zo belangrijk?

Brug tussen leren en engageren engageren

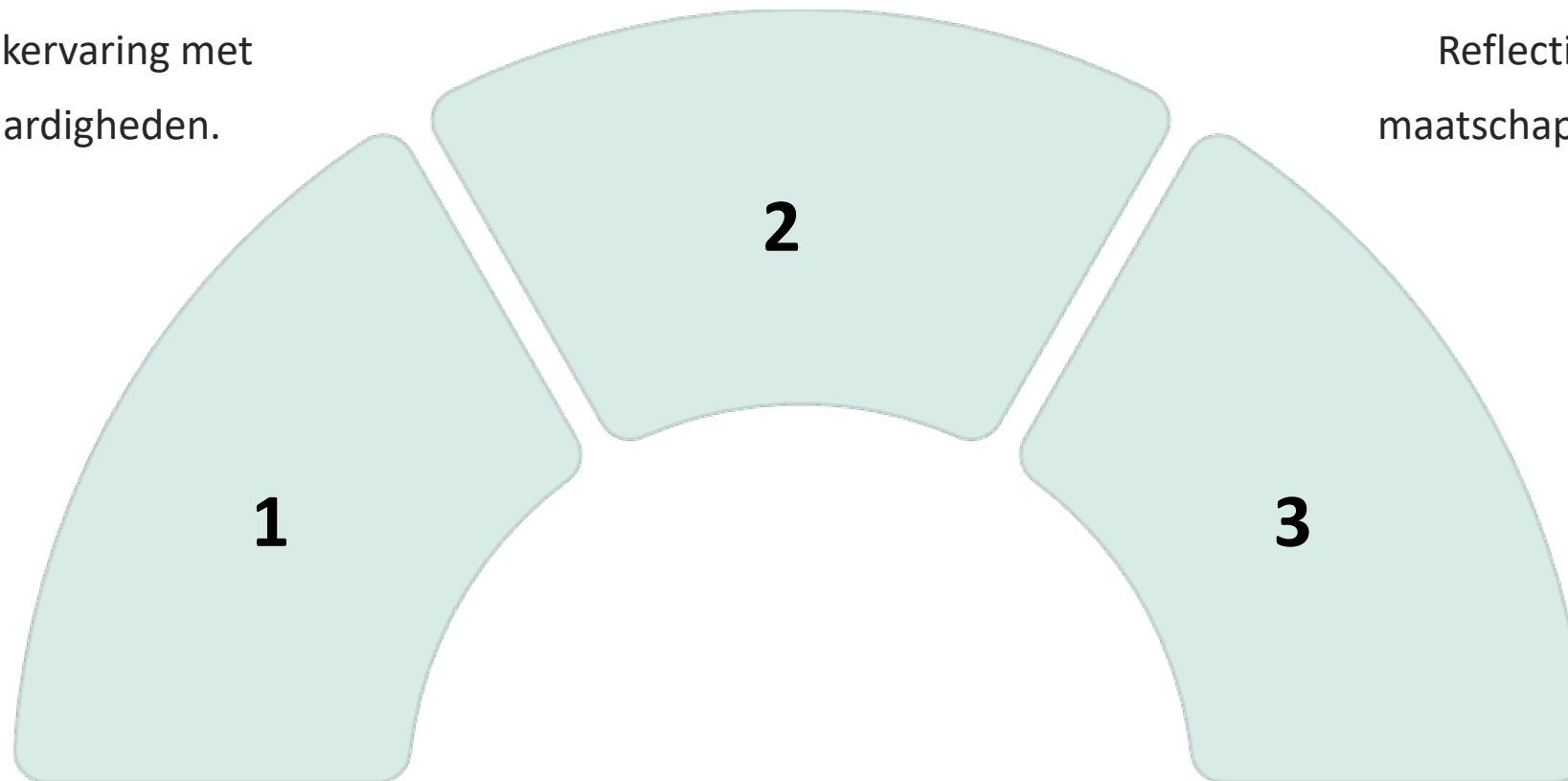
Reflectie verbindt praktijkervaring met
opleidings specifieke vaardigheden.

Narratieve identiteit

Studenten leren hun eigen verhaal
articuleren en in perspectief plaatsen.

Transformatieve kracht

Reflectie stelt het heersende
maatschappelijke discours in vraag.

De reflectiereisroute

Vorbereiding

Motivatie en planning van de tocht.

Onderweg

Ontdekken en ontmoeten tijdens de ervaring.

Rustmoment

Reflectie als veilige, open ruimte.

Bergtop

Terugblikken en vooruitkijken na de ervaring.

De rode draad: een intentioneel geplande tocht met ruimte voor onverwachte wendingen en reflectie onderweg.

Kwaliteitsvolle reflectie

Intentioneel

Plan reflectiemomenten bewust in en koppel ze aan de onderwijsactiviteit.

Flexibel

Laat ruimte voor het onverwachte en verrassingsleren.

Veilig

Creëer een beschutte omgeving waar studenten open kunnen zijn.

Uitdagend

Zorg voor gepaste moeilijkheidsgraad die studenten stimuleert.
stimuleert.

Het DEAL-model voor reflectie

Describe

Beschrijf de ervaring objectief en gedetailleerd.

Examine

Onderzoek de ervaring vanuit verschillende leerdomeinen.

Articulate learning

Concretiseer wat je hebt geleerd voor toekomstige acties.

Reflectievragen per leerdomein

Vakinhoudelijk

- Welke kennis en vaardigheden heb je je gebruikt?
- Welke verschillen zie je tussen theorie en praktijk?

Persoonlijk

- Welke sterktes kwamen naar boven?
- Hoe kwamen jouw waarden tot uiting? uiting?

Sociaal-maatschappelijk

- Wat was het maatschappelijke doel? doel?
- Hoe is je beeld van de maatschappij maatschappij veranderd?

Een uitnodiging tot reflectie

Verrassingsleren omarmen

Durf onverwachte wendingen toe te laten in het reflectieproces.

Differentiëren in reflectievormen

Bied verschillende manieren aan om te reflecteren.

Brede reflectievragen stellen

Vermijd sociaal wenselijke antwoorden en standaardreflecties.

Transparante evaluatie

Focus op het proces en de diepgang van de reflectie.

Evaluëren in service-learning

Evaluatie van service-learning vormt vaak een grote uitdaging. Hoe beoordeel je maatschappelijke impact en reflectie van studenten? Hoe evalueer je hun activiteiten op locatie?

Deze presentatie belicht verschillende evaluatiemethoden die je kan gebruiken in gebruiken in service-learning, met hun voor- en nadelen, en biedt handvatten voor handvatten voor docenten om passende beoordelingsvormen te kiezen.

Uitdagingen bij evaluatie

1 Complexe beoordeling

Service-learning omvat dienstverlening én reflectie. Beide aspecten vereisen specifieke evaluatiemethoden.

3 Vormingsdoelen

Interpersoonlijke competenties en waarden zijn moeilijker te meten dan kennis en vaardigheden.

2 Meerdere actoren

Naast docenten spelen ook medestudenten en maatschappelijke partners een rol bij beoordeling.

4 Gecontextualiseerd leren

Elke student heeft unieke ervaringen in verschillende omstandigheden.

Evalueren van reflectie a.d.h.v het DEAL-model

Verbinden van de leerdoelen, reflectie & evaluatie

1

Describe

Objectief beschrijven van de de ervaring en eigen reacties. reacties.

2

Examine

Analyseren op verschillende niveaus: gedrag, omgeving, motieven en waarden.

3

Articulate Learning

Verbinden van ervaring met met vakinhoudelijke, persoonlijke en maatschappelijke inzichten. inzichten.

4

Beoordeling

Evaluatie via rubrieken die aansluiten bij de leerdoelen leerdoelen van het vak.

Evaluatierubrieken voor beoordeling van reflectie

Niveau	Onvoldoende beginnend	Voldoende lerend	Goed bekwaam	Uitstekend competent competent
Vakinhoudelijk	Past concepten niet toe	Ziet enkele verbanden verbanden	Duidt ervaring met academische kennis	Creatieve toepassing en kritische analyse
Persoonlijk	Stelt denkkaders niet in vraag	Ziet eenvoudige verschillen	Is bewust van eigen denkkaders	Kan in dialoog treden en bijstellen
Maatschappelijk	Beschrijft nauwelijks	Oppervlakkige beschrijving	Gedetailleerde analyse	Maatschappijkritische analyse

Punten geven of niet?

Voordelen van cijfermatige beoordeling

- Beoordeling is scherper en objectiever
- Geven waardering aan de inspanningen van studenten
- Gelijkwaardige beoordeling naast andere vakken in de opleiding
- Erkent gecontextualiseerd karakter

Beperkingen van cijfermatige beoordeling

- In service-learning is het moeilijk om voor elke student dezelfde 'meetlat' te gebruiken
- Omstandigheden van de ervaring op locatie kunnen verschillen
- Gaat in tegen het principe van het creëren van een veilige ruimte

Focus op formatieve begeleiding en feedback

Voordelen

- Houdt rekening met verschillend vertrekpunt
- Focus op groei in plaats van eindniveau
- Creëert veilige ruimte voor reflectie
- Erkent gecontextualiseerd karakter

Rol van de docent

- Coach in plaats van beoordelaar
- Geeft bevestigende en uitdagende feedback
- Richtingaanwijzer voor groei
- Creëert veilige reflectieruimte

Evaluatie op locatie

Observatie

Directe waarneming van studenten in authentieke situaties toont hoe ze kennis en vaardigheden toepassen.

Procesmatig

Meerdere observatiemomenten door de tijd heen geven een volledig beeld van de ontwikkeling.

Feedback

Observatiemomenten bieden kansen voor waardevolle ondersteuning en directe feedback.

Kwaliteitsborging

Evaluatie op locatie waarborgt waarborgt de kwaliteit van de de dienstverlening aan de maatschappelijke partner.

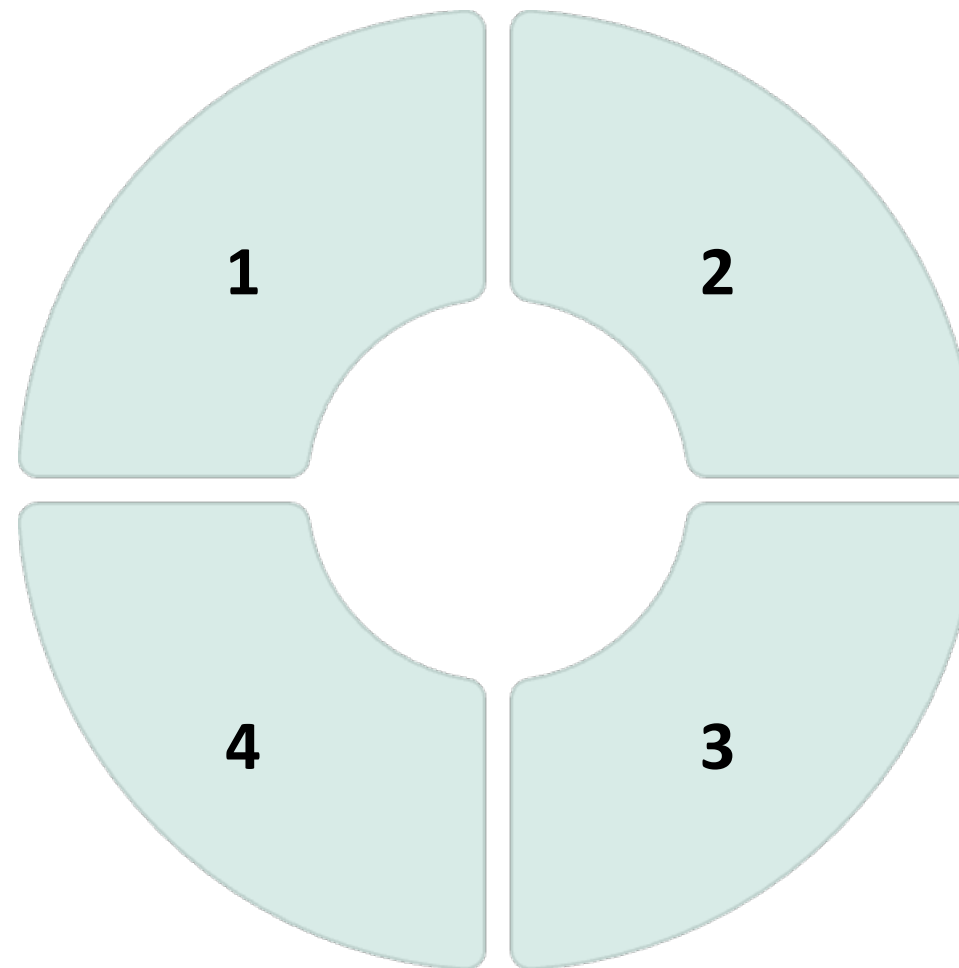
360°-evaluatie

Student

Zelfevaluatie en eigenaarschap van leerdoelen

Maatschappelijke partner

Beoordeling van dienstverlening en impact impact

Docent

Begeleiding en beoordeling van reflectie

Medestudenten

Peer-evaluatie en feedback

Conclusie en aanbevelingen

Integreer evaluatiemethoden

Combineer reflectiebeoordeling met evaluatie van de ervaring
ervaring zelf voor een volledig beeld.

Balanceer controle en verrassingsleren

Laat ruimte voor onverwachte leermomenten naast
gestructureerde evaluatie.

Betrek alle actoren

Geef studenten, medestudenten en maatschappelijke partners
een stem in het evaluatieproces.

Stem af op context

Kies evaluatiemethoden die passen bij jouw specifieke service-
service-learning vak en omstandigheden.

Service-learning en inter/transdisciplinariteit

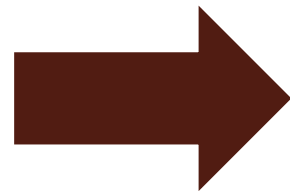
Service-learning biedt een grote opportuniteit om vanuit meerdere disciplines structureel samen te werken met diverse actoren. Door die veelzijdige maatschappelijke kwesties en noden vanuit verschillende kennisdomeinen te benaderen ontstaat er synergie door samen én anders te kijken.

In deze presentatie beschrijven we de verschillende vormen van samenwerking die vallen onder 'interdisciplinair samenwerking', gaan we in op de redenen waarom interdisciplinariteit interessant is en presenteren we hoe interdisciplinariteit en service-learning samengaan.

Interdisciplinariteit als toekomst voor hoger onderwijs

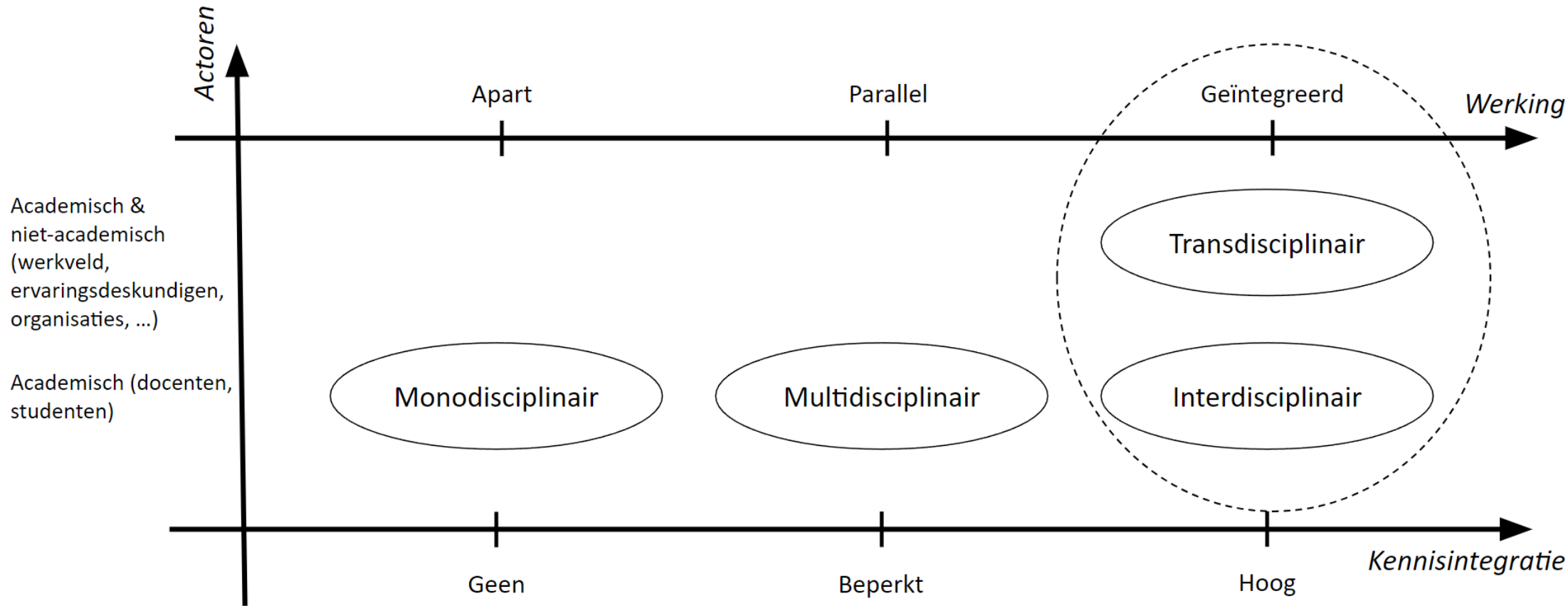
Maatschappelijk engagement staat elk jaar hoger op de agenda als beleidsprioriteit in hogeronderwijsinstellingen, zo blijkt uit de missieverklaringen van verschillende Vlaamse universiteiten en hogescholen. **Onderzoek en onderwijs moeten maatschappelijk relevant zijn en samenwerking met lokale partners is daarbij een belangrijk aandachtspunt.** Daarenboven ligt de nadruk in onze huidige kennismaatschappij op het **verwerven van authentieke nieuwe kennis.**

Volgens Eykens en Vanderstraeten (2023) wordt **nieuwe, relevante kennis wellicht beter en sneller bereikt** wanneer **verschillende invalshoeken en perspectieven gecombineerd worden.** Een interdisciplinaire aanpak waarbij **verschillende disciplines kijken naar eenzelfde maatschappelijk relevant(e) thema of vraag in samenwerking met de maatschappij is daarbij onontbeerlijk.**

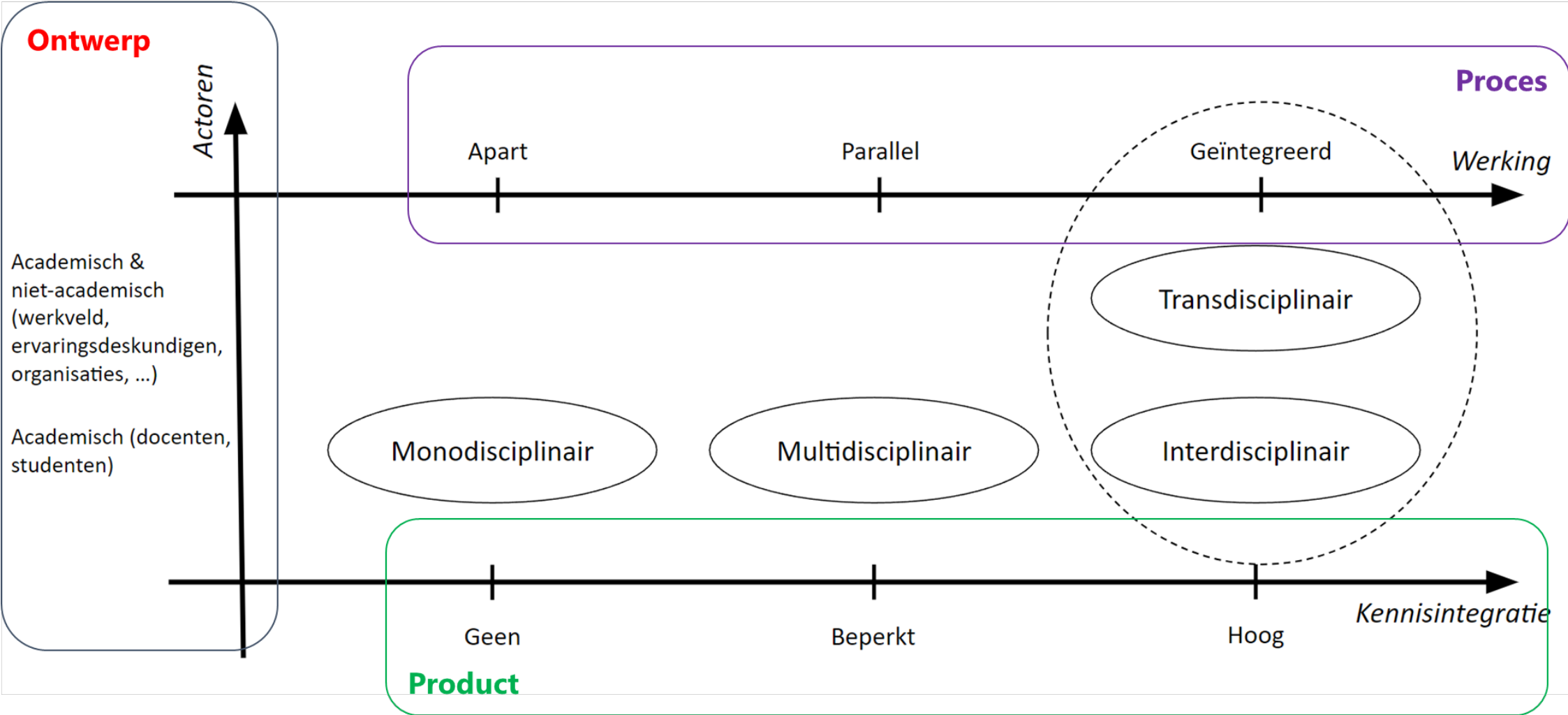

Maatschappelijke betrokkenheid gaat dus niet enkel over het dichten van de kloof tussen hoger onderwijs en samenleving, het gaat ook over het **actief betrekken van diegenen die het meest te maken krijgen met de op te lossen (wicked) problemen.**

Mono-, multi-, inter- & transdisciplinariteit?

Mono-, multi-, inter- & transdisciplinariteit?

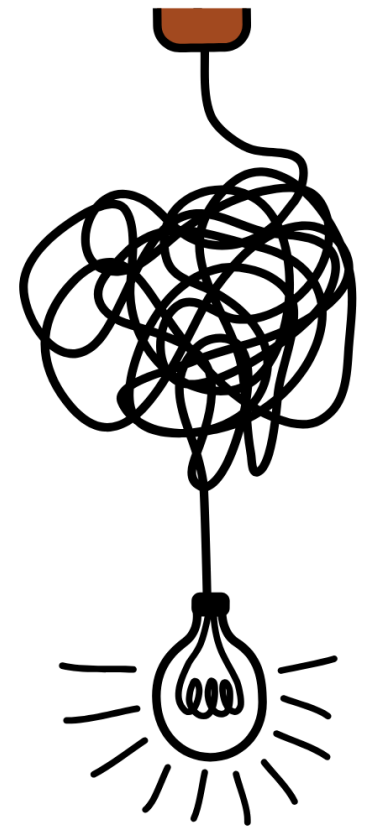

Wicked problems

Complexe, en vaak ook urgente maatschappelijke uitdagingen

 Vb. SDG's, COVID, klimaat,...

Door deel te nemen aan een interdisciplinair service-learning vak leert de student in samenwerking met andere studenten en maatschappelijke partners ervaren hoe het probleem zich voor anderen manifesteert en dat een aanpak voor deze problemen vanuit het perspectief van één discipline tekortschiet.

Ontwerp

3 mechanismen voor groepssamenstelling (Horn et al., 2023)

1 Student-gedreven

De samenstelling van de interdisciplinaire groepen hangt af van welke studenten zich inschrijven voor het vak. vak.

3 Vast

Er is een vastgelegde, terugkerende samenwerking tussen tussen verschillende disciplines in het kader van een vak. Er vak. Er worden specifieke thema's gezocht die door deze groep deze groep aangepakt kunnen worden.

2 Vraag-gedreven

De samenstelling van de groep vertrekt vanuit het authentieke authentieke wicked problem en er wordt een interdisciplinaire groep groep gezocht die deze vraag best kan beantwoorden.

Fases in interdisciplinair leren

Interdisciplinaire verankering

Je start een service-learning traject vanuit je eigen kennis en discipline

Positie innemen

Reflectie op eigen aannames; respectvolle en open houding t.a.v. de doelgroep en maatschappelijke partners

Gedeelde basis

Gemeenschappelijke taal en herinterpretatie van perspectieven

Perspectieven integreren

Voordelen van interdisciplinaire service-learning

- (intrinsieke) motivatie verhoogt door in te zetten op autonomie, competentie en betrokkenheid
- Zelfeffectiviteit neemt toe
- Kennisverbreding door in interactie te gaan met anderen
- Kansen tot boundary crossing
- Dubbele opbrengst: zowel voor studenten als maatschappelijke partners

Interdisciplinaire service-learning ondersteunen

- (intrinsieke) motivatie verhoogt door in te zetten op autonomie, competentie en betrokkenheid
- Zelfeffectiviteit neemt toe
- Kennisverbreding door in interactie te gaan met anderen
- Kansen tot boundary crossing
- Dubbele opbrengst: zowel voor studenten als maatschappelijke partners

Interdisciplinaire service-learning ondersteunen

Samenwerking faciliteren

- Nadenken over groepssamenstelling
- Belang van communicatie vb. intakegesprek waarin verwachtingen, voorkeuren, kennis,... aan bod komen

Scaffolding

- Structuur bieden zonder (te veel) sturing
- Eigenaarschap bij de student!
- Differentiëren, afbouwen,...

Feedback

- Docent, studenten, maatschappelijke actoren
- Delen van perspectieven & ervaringen

Reflectie

- Betekenis geven aan aan de ervaring
- Studenten leren hun eigen perspectief en dat van anderen waarderen

Evaluatie

Interdisciplinaire categorieën	
1. Disciplinaire basis	<ul style="list-style-type: none">• Kennis en begrip hebben van de betrokken disciplines• Inzicht hebben in de manier waarop kennis wordt opgebouwd, gevalideerd en gecommuniceerd
2. Perspectief nemen	<ul style="list-style-type: none">• Een probleem kunnen analyseren vanuit het perspectief van elke betrokken discipline (en daarbij verschillen en overeenkomsten kunnen identificeren)• Bereidheid tot openheid naar en waardering voor verschillende perspectieven• Kunnen nadenken over eigen vooroordelen en aannames
3. Gemeenschappelijke grond & integratie	<ul style="list-style-type: none">• Kunnen aanpassen of opnieuw interpreteren van disciplinaire elementen om tot een gedeelde basis te komen• Problemen kunnen definiëren in neutrale bewoordingen• In staat zijn om te komen tot een nieuw begrip door de integratie van meerdere perspectieven

TABEL 4: Interdisciplinaire categorieën, aangepast naar Wiegant (2023)

Meer weten?

Ontdek *Service-learning in hoger onderwijs. De samenleving als krachtige leeromgeving* van **Kaat Somers, Nicolas Standaert & Maaike Mottart** (Owl Press) – een gids voor wie gelooft dat leren ook buiten de muren van de hogeschool of universiteit gebeurt.

Scan de QR-code en bestel je exemplaar!

Meer info over het onderwerp vind je ook hier: www.servicelearningvlaanderen.be
www.servicelearningvlaanderen.be

